

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΟΥΚΑΜΙΣΟ

«Δράμα εις μέρη τρία».

Συγγραφέας Σ. Μελάς.

Ἡ ἀξία ενός θεατρικοῦ ἔργου δὲ θὰ κριθῆ ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ μύθου. Μιὰ συγκινητικὴ ἱστορία, ἕνα τραγικὸ ρομάντζο γιὰ νὰ ζωντανεუτοῦνε πάνου στὴ σκηνή, χρειάζονται τὴν πνοὴ ἐκείνη τῆς σπαρταριστῆς ἀληθινότητος ποὺ ἔχουνε οἱ ἄνθρωποι μέσα στὸν κόσμο. Ὅσα λείπει αὐτό, ὁ μύθος ξετυλίγεται στὸ θέατρο, μὰ παύει νὰ λειτουργῆ κείνη τὴ στιγμή ἢ ξεχωριστὴ θεατρικὴ Τέχνη. Γιὰ τοῦτο ἕνας δηγηματογράφος, ὅσο μεγάλος κι ἂν εἶναι, μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ σταθῆ καὶ θεατρικὸς συγγραφέας.

Φοβᾶμαι πὼς τὸ τέτοιο ξεχώρισμα τῆς μεγάλης Τέχνης τῆς σκηνῆς, ἀπὸ κάθε ἄλλο εἶδος, δὲν ἔχει μελετηθεῖ στὸν τόπο μας ὅσο θάπρεπε. Γιὰ τοῦτο ἡ σύγκριση ποὺ ἀκολουθεῖ αὐτὴ τὴν ἀβλεψιά, μέρα μὲ τὴ μέρα μεγαλώνει, καὶ μάλιστα σὲ κείνα τὰ ταλέντα ποὺ δίνουν μιὰ ὑπόσχεση κάποιας καλύτερης μέρας γιὰ τὴ φιλολογοῖα μας.

Τὸ παραμῦθι εἶναι παραμῦθι καὶ μόνο παραμῦθι. Γιὰ νὰ γίνῃ δράμα, ἂν τύχῃ καὶ κλεῖ μέσα του δραματικὰ στοιχεῖα, δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ παρθῆ ἢ ὑπόθεσή του ἀτόφια, καὶ νὰ ξεχυθῆ σὲ διάλογο. Γιὰτὶ τότε δὲ θ' ἀλλάξῃ οὐσιαστικά. Ἡ ἐξωτερικὴ του μορφή θ' ἀλλάξῃ μόνο, καὶ θὰ μείνῃ στὸ βῆλος παραμῦθι μὲ διάλογο. Κάτι ἄλλο πιὸ ἀλλοιώτικο πρέπει νὰ πάθῃ. Θὰ χωνευθῆ μέσα στὴ δουλειὰ τοῦ τεχνίτη, θὰ μαδηθῆ ἀπὸ κάθε δηγηματικὸ στοιχεῖο, θὰ ξαπλωθῆ στὸ πλατὺ τραπέζι τῆς ζωῆς, θὰ χάσῃ τὸ φανταστικὸ καὶ θὰ ντυθῆ τὴ σάρκα καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ τωρινοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ ἀπολύτως ἀνθρώπινου.

Ἔτσι τὸ παραμῦθι θὰ φύγῃ, καὶ θὰ μείνουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐπλεξαν τὰ τραγικὰ γεγονότα ποὺ ἀπὸ τὴν οὐσία τους βγήκε τὸ παραμῦθι. Τὰ τραγικὰ γεγονότα θὰ παρουσιάσῃ ὁ συγγραφέας στὸ θέατρο, ντυμένα μὲ τὴν τέχνη του. Κ' ἡ τέχνη του θὰ εἶναι ἡ ζωὴ στὴν οὐσία κι ὄχι ἡ ζωὴ στὴ μορφή.

Ὁ συγγραφέας τοῦ «Κόκκινου πουκάμισου» πῆρε μιὰ συγκινητικὴ ἱστορίαν τῆς φαντασίας του, καὶ μᾶς τὴν παρουσίασε ζωντανὴ στὴ σκηνὴ μονάχα κατὰ τὴ μορφή.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ δέχεται πλοῦτο φαντασίας, τέχνην δηγηματογραφικὴν πρώτης γραμμῆς, παρατηρητικὴν οὖν τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ μας ἀξία κάθε ἐπαι-

νου, δύναμιν στὴ σύλληψιν καὶ στὸ πλέξιμον, ἱκανότητα στὸ μεταχειρίσασθαι τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας. Ἄν ὁ συγγραφέας τῆς ἔδινε τὴ μορφήν τοῦ ρομάντζου, θὰ πλούτιζε τὴ νεώτερον φιλολογοῖαν μᾶς μ' ἕνα ἔργον. Δυστυχῶς ἔλειψε ἡ ἐπίγνωσις, καὶ γιὰ τοῦτο δὲν μπορούμε παρὰ νὰ ἐκφράσομε τὴν ἀπορίαν μας.

*

Ἡ γριὰ κυρὰ-Φρόσω εἶχε ἀρραβωνιασμένη τὴν κόρη της, τὴν Ἀγνούλα, μ' ἕναν ἐργάτην, τὸ Σταῦρο. Ἐάφνω αὐτὸς πλανημένος ἀπὸ ἕνα χαμόγελο μιᾶς ὁμορφῆς κοπέλλας, τῆς Τριανταφυλλιάς, γυρίζει τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἀρχαίου του πίσω, καὶ σὲ λίγο τὴν παντρεύεται, τὴν ἴδιον κείνην μέραν ποὺ ἀπὸ τὸν καημὸν της πεθαίνει ἡ Ἀγνούλα. Ἡ Τριανταφυλλιά δὲ στέκεται πιστὴ στὸν ἄντρα της, μὰ τραβηγμένη μυστηριακὰ ἀπὸ τὸ κόκκινον πουκάμισον ἐνὸς ἄλλου λεβέντη, τοῦ Ἀχιλλέα, παρκαθίνεται σ' αὐτὸν ὁλόσωμη. Ὁ Ἀχιλλέας, ἄνθρωπος ποὺ ἡ ὁμορφιά του τὸν ἔκαμε νὰ ρουφήξῃ ἴσχυ μὲ τὸν πάτο τοῦ ποτηρίου τῆς γυναίκειας ἐγάτης, βάνει αὐτὴν στὰ παρακάλια τῆς κυρὰ Φρόσως καὶ σὲ μιὰ στιγμὴν ἐρωτικῆς κλέβει ἀπὸ τὸν λαίμωρον Τριανταφυλλιάς τὸ φυλαχτὸν της. Ὁ Σταῦρος, ἀπὸ τὴν γριὰν μητέρα τῆς Ἀγνούλας, μαθαίνει τὴν συφοράν του, παίρνοντας καὶ τὸ σημάδι. Σὲ μιὰ κατοπινὴ σκηνὴ ἡ Τριανταφυλλιά τοῦ τὰ μαρτυρεῖ ὅλα, κι αὐτὸς τὴν ἀφίνει βαθυτάτα συντριμμένον γιὰ νὰ πάθῃ, καθὼς λέει εἰρωνικὰ, νὰ βῆσθαι κόκκινον τὸ πουκάμισόν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ἀπὸ δῶ κι ὀμπρὸς νὰ τῆς ἀρέσῃ κι αὐτὸς σὺν τὸν Ἀχιλλέα.

Μέσα σὲ μιὰ ταβέρναν βρίσκει τὸν Ἀχιλλέα καὶ σὲ μιὰ στιγμὴν ποὺ μένουσε μονάχον σβύνει τὸ φῶς καὶ ὀρμαίνει πάνου του μὲ τὸ μαχαίρι νὰ τὸν σκοτώσῃ. Ὁ σκοπὸς του πετυχαίνει, μὰ φεύγει κι αὐτὸς ἀπὸ κεῖ μὲ μιὰ καλὴ μαχαίριαν στὰ στήθια. Γυρίζοντας σπῆτι του βρίσκει τὴν Τριανταφυλλιάν κοιμισμένην, ὕστερα ἀπὸ τὴν τόσην λαχτάραν. Σὲ λίγο ὁμως ξυπνάει αὐτὴ ἀπὸ ἕνα κακὸ ὄνειρον, καὶ μαθαίνει ἀπὸ τὸν Σταῦρον τὸ φόνον τοῦ Ἀχιλλέα. Τρέμει τώρα γιὰ τὸ κακὸν τοῦτο, καὶ συμβουλεύει τὸν Σταῦρον νὰ φύγῃ... Αὐτὸς φοβᾶται, βλέποντας τὸ φάντασμα τῆς πρώτης ἀρραβωνιαστικίανς του. Μὰ ξάφνω τὰ αἵματα ποὺ τρέχουν ἀπὸ τὴν πληγὴν του κάνουν τὴν Τριανταφυλλιάν νὰ νοιώτῃ τὴ μεγάλην συφοράν ποὺ τὴ βρήκε. Ἐσφραγισμένην τρέχει στὸ παράθυρον, φωνάζει τοὺς γειτόνους νὰ τῆς δώσουν βοήθειαν. Κανεὶς δὲν ἀκούει. Μονάχα μιὰ γειτόνισ-

σα παρουσιάζεται, ή κυρά Φρόσω. Ο Σταύρος τή στιγμή εκείνη τού ξεψυχτημού του κραζει κοντά του τή μητέρα τής Άγνούλα: και δείχνοντάς της τήν Τριανταφυλλιά με σβυσμένη φωνή λέει :

— Πάρ'την δ'ώ. Θίλω νά πεθάνω μοναχός μου!

*

Ο Σταύρος μένει άζουγράφιστος από τό συγγραφέα. Τά ποιητικά του λόγια και τά παρμηύθια πού δηγείται δέ σώνουν νά μάς τονέ δείξουν κατάβαθα. Ο Άχιλλέας στέκεται πιδ κλλιτέρα ζωγραφισμένος. Είναι ό άνθρωπος πού παίζει με τόν έρωτα και πού γι' αυτό έσα έσα περιφρονεί όσο παίρνει τίς γυναίκις, τά άντικείμενα αυτά τών παιχιδιών του. Ο,τι κάνει με τήν Τριανταφυλλιά, τόκανε με τόσες και τόσες άλλες. Γι' αυτό καιιά χωριστή σημασία δέ δίνει στήν περιπέτεια αυτή, πού τού φέρνει τό τέλος.

Στό χαρακτήρα τής Τριανταφυλλιάς βρίσκουμε κάμποση αντίφαση. Η θεαρετή γυναίκα πού άπατάι τόν άντρα της, χωρίς νά τή μέλη. πού τραβιέται στό εγκλημα, τραγουδώντας, πού ακολουθεί τυφλά τό πάθος της τó έρωτικό, σέ άλλες στιγμές δείχνεται τόσο δειλή ώστε νά ζημιολογείται τήν ένοχη της στόν άντρα της, σέ μιá του κουβέντα, σ' ένα του βλέμμα, τόσο εύκολα και τόσο άπλά, αντίθετα με τήν προεπιμένη πονηριά της. Η κυρά Φρόσω πολύ παραμυθένια. Ζή με τόν καημό τής έκδίκησης και ή ζωή της είναι άριερωμένη σέ τούτο.

*

Ο Άχιλλέας μέσα στήν ταβέρνα, ότα σηκώνεται νά χτυπήσθ τó Σταύρο, λέει : «Μέ τά λόγια πού είπες μου'άγγιζες τó φιλότιμο». Ο συγγραφέας ήθελε νά δικαιολόγησθ τήν πρόκληση τού Σταύρου. Μά αυτό, έπρεπε νά τó νοιώσθ ή θεατής, κι όχι νά τού τó πθ ή συγγραφέας. Ο θεατής έπρεπε σύφωνα μ' εκείνη πού θά έβλεπε πάνου στή σκηνή νά κάμη αυτή τή σκίψη : «Τώρα σηκώνεται ό Άχιλλέας νά χτυπήσθ τó Σταύρο. Έχει δίκιο, γιατί με τά λόγια πού τού λέει τού άγγίζει τó φιλότιμο». Αυτό όμως δέν τó λέει ό θεατής, τó βοίσκει έτοιμο από τó συγγραφέα. Άρα, δηγματική φράση βαλμένη μέσα στό διάλογο.

Στό σκοτάδι μέσα πού σκοτώνεται ή Άχιλλέας, ή θεατής δέ νοιώθει πώς πληγώνεται κι ή Σταύρος. Γιτ νά τó καταλάβθ αυτό, πρέπει οι ήθοποιό νά τó κάμουν σιγά σιγά. Μά τότε χάνει ή σκηνή τού άρπαγμού τή φυσικότητά της. Κι όμως σ' αυτό στήριζεται όλο τó τρίτο μέρος. Τό καταλαβαίνει ή θεατής, μά πολύ άργά. Η συμφώνηση θά εΐταν άλλοιότιχη άν τó ήξερε πρ σκιοβή ή αύλαία. Άρα, παράλειψη σημαντική, για άδυναμία κίνησ τήν ώρα δηγματικής περιγραφής.

Η σκηνή τής ταβέρνας πόσο θά κέρλιζε άν περιγράφονταν σέ δήγμα ! Έτσι πού είναι μιστορεμένη, φάνεται κουραστική και οι κουβέντες τών ανθρώπων τής δουλειάς, καθρέφτης τής κοινωνικής τους ψυχολογίας, χάνονται άδικα.

Θά μακραίναμε πολύ τó λόγο άν ζετάζαμε ένα ένα τά τέτοια καθέκαστα. Σύφωνα μ' αυτά μπορεί νά αναλυθουν όλες οι σκηνές και νά φανθ καθαρά τó αντίθεατρικό τους, για νά βγθ τó συμπέρασμα πού στήν άρχή βάλαμε.

Δέν καταπιανόμαστε νά μπουόμε στή φιλοσοφική άδση τού έργου. Όσο κι ε στέκεται άναγκάιο ένα τέτοιο ψάξιμο σέ μιá τέλεια άνάλυση ενός έργου, έμεις έχουμε τή γνώμη πώς πρώτα άπ' όλα ένδιαφέρει σήμερα τó θεατρό μας ή Τέχνη. Σ' αυτό πρέπει νά προσέχη ό σύγχρονος κριτικός, γιατί στα πρώτα βήματά της βρίσκεται ή θεατρική μας φιλολο-

για, κ'εύκολο τó ξεγλύστρημα και παραπάτημα "Αν κάνουμε καιιά φορά εξαίρεση για κανένα πολεμικό έργο, αίτία κι άφορμή ό κακός δρέμος τού ένθουσιασμού ή τής άδιαφορίας τού κοινού μας.

*

Η κ. Κυβελη Άδριανού έδειξε πώς δέ σηκώνε τó ταλέντο της τέτοιους ρόλους, άν τής Τριανταφυλλιάς. Η φωνή της, ή έκφρασή της, τά κινήματά της, τίποτα δέν έλεγαν. Ήπαιξε πολύ ψεύτικα, και ζημιώσε σημαντικά και τίς λιγοστές δραματικές στιγμές τού έργου.

Ο κ. Παπαγεωργίου στό ρόλο τού Σταύρου πολύ μέτριος. Η φωνή του έπρεπε πιδ ήμερη, και τά κινήματά του λιγώτερο υπερβολικά. Η κ Βώκου στό ρόλο τής κυρά Φρόσως έπαιξε με άριστό άίσθημα. Πολύ κατάλληλη μονάχα για τέτοια μέρη.

Πρέπει όμως νά δημολογήσουμε πώς και ό διάλογος τού έργου πολύ άχαριστος στάθηκε για τούς ήθοποιούς.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ